

OPETUSMINISTERIÖLLE

Asia: Tekijänoikeusjärjestelmän arviointia ja tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä koskeva lausunto

(Tekijänoikeuden suuntaviivoja - opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:18)

Kirjallisuuden alan tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry esittää otsikkoasiassa kunnioittavasti seuraavaa:

Yleistä Kirjallisuuden alaan kuuluvan suojatun aineiston käyttäminen on vajaassa kymmenessä vuodessa merkittäväällä tavalla muuttunut. Teknologian kehitykseen perustuva tekijänoikeudellisen toimintaympäristön muutos on mm. johtanut teosten taloudelliseen hyödyntämiseen liittyvien käyttömahdollisuuksien merkittävään monipuolistumiseen. Kehitys on toisaalta myös vienyt kohti oikeuksien hallinnon fragmentoitumista. Avointen tietoverkkojen, uuden teknologian ja muuttuvan sopimusympäristön maailmassa yksittäisen kirjallisuuden alan tekijän on yhä vaikeampaa hallinnoida tekijänoikeuksiaan tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla.

Suojatun teoksen taloudellisesti merkityksellinen hyödyntäminen perustuu tekijän mahdollisuuksiin määrätä teoksestaan sopimuksin. Tekijänoikeuslainsäädäntömme nojautuukin, lukuisista toteutetuista muutoksista huolimatta, edelleen ytimeltään tekijän yksinoikeuteen ja siihen liittyvään sopimusvapauteen. Järjestelmässä, joka keskeisiltä osiltaan perustuu olettamukseen sopimusvapauteen perustuvan toimintaympäristön häiriöttömästä toimivuudesta, on kiinnitettävä erityinen huomio toimiin, joilla edistetään tekijän yksinoikeuden toimivuutta myös käytännössä. Tämä tarkoittaa sitä, että järjestelmää ohjaavassa hallinnollisessa päätöksenteossa on varmistuttava siitä, ettei kirjallisuuden alan tekijän näkökulmaa ohiteta. Käytäessä tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä koskevaa keskustelua muuttuvassa, tekijälle yhä vaikeammin hallinnoitavassa toimintaympäristössä on myös – yksinoikeudesta huolimatta - varottava pitämästä tekijän intressin toteutumista itsestäänselvyytenä.

I. Hyvitysmaksujärjestelmän kehittämisestä

Teknologian kehitys on vaikuttanut voimakkaasti myös hyvitysmaksujärjestelmään, joka nykyisessä muodossaan on jo kokenut muodonmuutoksen kasettimaksusta hyvitysmaksuksi. Oletettavaa on, että järjestelmään kohdistuu muutospaineita myös jatkossa. Hyvitysmaksujärjestelmän lainsäädännöllinen perusta lepää nimenomaan lakiin perustuvan luvallisen yksityisen kopioinnin eri oikeudenhaltijaryhmille aiheuttaman haitan kompensoimisessa. Tätä perusasetelmaa ei järjestelmää kehitettäessä ole syytä muuttaa.

Tekijänoikeuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä toteutetun hyvitysmaksusäännöstöä koskevan tarkistuksen myötä luovuttiin lakiin otetusta edellytyksestä, joka nimenomaisesti satoi hyvitysmaksun koskemaan laitteita, jotka soveltuivat radiossa tai televisiossa lähetetyn taikka ääni- tai kuvatallenteella olevan teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Tilalle tullut säännöstö koskee ääni- ja kuvanauhojen lisäksi laitetta, johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityisen käyttöön.

Toteutetun muutoksen myötä yksityisen kopioinnin uudeksi tärkeäksi lähteeksi on noussut internet. Tätä taustaa vasten kirjallinen teos on aikaisempaa merkittävämmässä asemassa. Siirryttäessä hallinnoimaan uuteen säännöstöön perustuvaa hyvitysmaksujärjestelmää on näin ollen perusteltua kiinnittää aikaisempaa suurempi huomio nimenomaan kirjallisuuden alaan kuuluvan suojatun aineiston yksityiseen kopioinnin tutkimiseen. Laittepuolella on erityisesti tutkittava kirjallisen aineiston yksityiseen kopiointiin soveltuvien muistikorttien ja kovalevyjen käyttöä. Hyvitysmaksujärjestelmään perustuvien hallinnollisten hyvitysmaksuvarojen kohdentamista koskevien päätösten tueksi on keskeistä hankkia entistä laaja-alaisempaa kirjallisuuden alaan kuuluvien teosten yksityistä kopiointia koskevaa tutkimustietoa.

II. Sopimuslisenssijärjestelmästä

Tekijänoikeusjärjestelmään sisällytettyä sopimuslisenssijärjestelmää uudistettiin vuoden 2005 kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lakiin otettiin uusia säännöksiä, jotka mahdollistavat uudenlaisia tapoja lisensoida suojattuja teoksia sopimuslisenssijärjestelmän kautta. Lisenssijärjestelyt mahdollistavat lupien myöntämisen loppukäyttäjille ja korvausten suorittamisen oikeudenhaltijoille. Uudet järjestelyt edistävät siten tekijänoikeuden toteutumista alueilla, joilla sopimustoimintaa ei aikaisemmin ole esiintynyt. Nämä teosten massakäyttötilanteet edellyttävät oikeuksien yhteishallinnointia sopimuslisenssien kautta, eivätkä hallitusti luodut sopimuslisenssikäytännöt kilpaile teosten muun taloudellisen hyödyntämisen kanssa.

Uusia sopimuslisenssialueita koskevat tutkimukset ovat jo osoittaneet suojattujen teosten käytön olemassaolon huolimatta siitä, että uusille alueille ei ole vielä luotu lisensiointijärjestelyä. Sopimuslisenssit toimivat tältä osin välineinä jotka antavat mahdollisuuden ohjata jo olemassa olevaa massaluonteista käyttöä laillisen käytön piiriin. Sanasto katsoo, että on

vastattava jo olemassa oleviin tarpeisiin toimivilla lisenssikäytännöillä, joiden ehdot vastaavat kunkin uuden lisensiointialueen käyttötarvetta. Tällä hetkellä on keskityttävä uusien sopimuslissensijärjestelyjen käynnistämiseen ja toimivuuden varmistamiseen. Suorittaessa uusia sopimuslissensijärjestelyjä koskevaa päätösharkintaa on kuunneltava niitä oikeudenomistajatahoja, joita asia kulloinkin koskee. Sopimuslissensijärjestelmän kehitystarvetta on jatkossa harkittava suorittaessa uusien sopimuslissensien toimivuutta koskevaa seurantaa.

III. Lainauskorvausjärjestelmän luomisesta ja kehittämisestä

Kappaleiden levittämistä koskeva tekijänoikeuslain 19 §:n muutos ja uuden 19 a §:n tekijänoikeuslakiin tuonut laki 22.12.2006/1228 tuli voimaan 1.1.2007. Lainmuutoksella toteutettiin ns. lainauskorvausoikeus, joka käytännössä koskee sekä kuntien yleisistä kirjastoista lainattujen painetussa muodossa olevien teosten tekijöitä että lainatuilla äänitteillä olevien sävellysteosten tekijöitä. Kirjallisuuden alan tekijät pitävät uutta ns. lainauskorvausjärjestelmää sekä tervetulleena että tarpeellisena.

Tällä hetkellä käytännön työ lainauskorvausjärjestelmän luomiseksi on vielä kesken. Lain valmistelutöiden perusteella on kuitenkin jo tiedossa, että korvausjärjestelmä edellyttää lainauskorvausvarojen tilittämistä koko Euroopan talousalueelle. Lainauskorvauksen laajempaan kansainväliseen soveltamiseen liittyvät kysymykset on valmistelutöissä ohitettu lakonisella toteamuksella siitä, että ne ”selvitetään erikseen”. Jo voimaanastuneen lain laajemman kansainvälisen soveltamisen osalta on näin ollen vieläkin epäselvää miten lainsäätäjä on arvioinut maamme kansainvälisiin sopimuksiin perustuvien velvoitteiden kuten esim. Bernin sopimukseen sisällytetyn kansallisen kohtelun periaatteen vaikutusta lainauskorvaukseen.

Jo ennen lainauskorvausjärjestelmän tosiasiallista käynnistämistä voidaan varmuudella todeta, että ulkomaan tilitysten osuus tulee järjestelmässä olemaan merkittävä. Lainauskorvauksen suorittamiseksi valtion talousarvioon otettu määräraha on kuitenkin kansainvälisessä vertailussa ilmeisen alimitoitettu. Määräraha tulisikin välittömästi nostaa sivistyneelle pohjoismaiselle tasolle.

IV. Opetusministeriön toimivallasta tekijänoikeudellisissa asioissa

Vuoden 2006 loppupuolella ryhmä elinkeinoelämän toimijoita esitti, että tekijänoikeusasioiden hallinto tulisi siirtää opetusministeriöstä kauppaja teollisuusministeriöön. Esityksensä tueksi toimijat ovat nojautuneet ylimalkaisesti toteamuksiin tekijänoikeusalojen suuresta kansantaloudellisesta merkityksestä ja tietoyhteiskuntakehityksen asettamista merkittävistä haasteista. Tekijät ja heitä edustavat järjestöt ovat reagoineet voimakkaasti aloitteeseen, joka on lähtenyt yksin elinkeinoelämän intressiä ajavan ryhmittymän tavoitteista ja jonka käytännön edut luovaa työtä tekevän tekijän kannalta ovat jääneet selvittämättä.

Pääministeri Matti Vanhasen uuden hallituksen hallitusohjelmassa todetaan hallituksen valmistelevan uuden ministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön,

organisaatiota. Hallitusohjelman mukaan vastavalitun hallituksen tarkoituksena on selvittää teollis- ja tekijänoikeuksien siirtämistä osaksi uutta ministeriötä.

Edellä esitettyyn liittyen Sanasto toteaa, että tekijänoikeusjärjestelmän lähtökohtaisena tavoitteena täytyy olla kestävä pohjan luominen luovan työn harjoittamiselle. Tekijänoikeudellisen suojan ytimen on perustuttava vahvaan ja toimivaan tekijän yksinoikeuteen, jonka tarkoituksena on varmistaa tekijän mahdollisuudet päästä osalliseksi hänen teostensa hyödyntämisestä syntyvästä taloudellisesta arvosta. On keskeistä, että tekijänoikeusjärjestelmää kehitetään kulttuuripoliittisista lähtökohdista tavalla, joka tukee tekijän mahdollisuuksia toimia tekijänoikeudellisessa sopimusympäristössä tasavertaisena osapuolena. Tekijänoikeuslainsäädännön valmistelun ja hallinnoinnin siirtäminen hoidettavaksi uuteen ministeriöön teollisuuden, kaupan ja viennin näkökulmasta siirtäisi tekijänoikeuden painopisteen etäämmäksi tekijästä ja luovan työn prosessista. Tämä ei edistäisi tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta. Sanasto seuraa hallituksen selvitystyötä tarkkaan ja on sitä mieltä, että tekijänoikeusasiat sopivat parhaiten hoidettaviksi kulttuurista vastaavassa opetusministeriössä.

Helsingissä 30.5.2007

Sanasto ry, Sanasto rf

Timo Parvela
Puheenjohtaja

Joakim Donner
Toiminnanjohtaja